

Türk Seçmeninin Modern Politik Liderlik Stilllerine Yönelik Duygu ve Tutumları: Politik Psikoloji Odaklı Bir Analiz (*)

Ali Ruhan ÇELİK (*)

Öz

Bu çalışma, liderliğin modern tanımlamalar çerçevesinde nasıl ele alındığını ve Türk seçmenlerin politik liderlere yönelik duygu ve tutumlarını incelemektedir. Araştırmada modern liderlik kuramlarından etkileşimci, dönüştürücü, karizmatik, stratejik ve hizmetkâr liderlik stilleri ele alınmıştır. Her bir stil için literatürden hareketle söylemler oluşturulmuş, uzman görüşleriyle seçilen söylemler katılımcılara isim ve tanımları belirtilmeden sunulmuştur. Katılımcılar, bu söylemleri Pozitif Negatif Duygu Ölçeği ve Siyasi Lider Değerlendirme Ölçeği üzerinden değerlendirmiş; ayrıca Siyasal Düşüncenin Karmaşıklığı Ölçeği ve demografik bilgi formunu doldurmuştur. Analizler, liderlik algılarının cinsiyet, yaş, politik kimlik ve eğitim gibi değişkenlerle anlamlı ilişkiler gösterdiğini ortaya koymuştur. Bulgular, seçmenlerin politik liderlik stillerine yönelik değerlendirmelerinde yalnızca ideolojik değil, aynı zamanda psikolojik faktörlerin de belirleyici olduğunu göstermektedir. Çalışma, politik psikoloji alanında Türkiye bağlamında yapılan sınırlı sayıda araştırmaya katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Liderlik, Liderlik Stilleri, Politik Psikoloji, Sosyal Psikoloji, Siyaset Bilimi.

Özgün Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 09.09.2025

Kabul Tarihi: 22.12.2025

(*) Bu çalışma Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Doktora Programı'nda Prof. Dr. Deniz Ülke Kaynak ve Prof. Dr. Gökben Hızlı Sayar danışmanlıklarında hazırlanan "Modern Liderlik Kuramları Bağlamında Seçmenlerin Politik Liderlik Stillere Yönelik Duygu ve Tutumların İncelenmesi" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

(**) Dr. Öğr. Üyesi, Kocaeli Sağlık ve Teknoloji Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü.

E-mail: aliruhan.celik@kocaelisaglik.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6147-5793>

Ali Ruhan Çelik, "Türk Seçmeninin Modern Politik Liderlik Stillere Yönelik Duygu ve Tutumları: Politik Psikoloji Odaklı Bir Analiz," *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, no. 22 (Mayıs 2026): 113-139
DOI: <https://doi.org/10.32739/uskudarsbd.12.22.171>

Bu eser [Creative Commons Atf-GayriTicari-Türetilemez 4.0 Uluslararası Lisansı](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/) ile lisanslanmıştır.

Emotions and Attitudes of the Turkish Electorate Towards Modern Political Leadership Styles: A Political Psychology-Oriented Analysis (*)

Ali Ruhan ÇELİK (*)

Abstract

This study examines how leadership is addressed within the framework of modern definitions and investigates the emotions and attitudes of Turkish voters toward political leaders. The research focuses on modern leadership theories, specifically transactional, transformational, charismatic, strategic, and servant leadership styles. For each style, discourses were developed based on the literature, and those selected through expert opinions were presented to participants without revealing the names or definitions of the typologies. Participants evaluated these discourses using the Positive and Negative Affect Schedule and the Political Leader Evaluation Scale; they also completed the Political Thought Complexity Scale and a demographic information form. The analyses revealed that leadership perceptions showed significant relationships with variables such as gender, age, political identity, and education. The findings indicate that voters' evaluations of political leadership styles are shaped not only by ideological but also by psychological factors. This study aims to contribute to the limited body of research conducted in Turkey within the field of political psychology.

Keywords: Leadership, Leadership Styles, Political Psychology, Social Psychology, Political Science.

Original Research Article

Submission Date: 09.09.2025

Acceptance Date: 22.12.2025

(*) This study was derived from the doctoral dissertation titled "Examining Voters' Emotions and Attitudes toward Political Leadership Styles in the Context of Modern Leadership Theories", prepared under the supervision of Prof. Dr. Deniz Ülke Kaynak and Prof. Dr. Gökben Hızlı Sayar at Üsküdar University, Institute of Social Sciences, Department of Psychology.

(**) Ph.D., Asst. Prof., Kocaeli Health and Technology University, Faculty of Social Sciences and Humanities, Department of Psychology.

E-mail: aliruhan.celik@kocaelisaglik.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6147-5793>

Ali Ruhan Çelik, "Emotions and Attitudes of the Turkish Electorate Towards Modern Political Leadership Styles: A Political Psychology-Oriented Analysis," *Üsküdar University Journal of Social Sciences*, no. 22 (May 2026): 113-139

DOI: <https://doi.org/10.32739/uskudarsbd.12.22.171>

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).

Giriş

Liderlik, insanlık tarihi boyunca üzerinde en çok tartışılan sosyal olgulardan biri olmuştur. İnsanlığın topluluklar halinde yaşamaya başlamasıyla birlikte toplulukları yönlendiren, karar alma süreçlerinde öncülük eden ve kolektif eylemlere rehberlik eden kişilerin varlığı, sosyal yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.¹ Antik çağlardan günümüze kadar liderliğin doğası, liderin kişiliği, takipçileriyle ilişkisi, otorite biçimleri ve toplum üzerindeki etkileri farklı kuramsal ve pratik çerçevelerde incelenmiştir. Antik Yunan düşünürleri liderliği erdem, bilgi ve adalet bağlamında değerlendirirken modern çağın düşünürleri liderliği daha çok güç, otorite, strateji, karizma ve rasyonalite gibi kavramlarla ilişkilendirmiştir. Günümüzde ise liderlik sadece sosyolojik veya siyasal bir olgu olarak değil aynı zamanda psikolojik boyutlarıyla da ele alınmaktadır. Özellikle politik psikoloji disiplini liderlik ile seçmen davranışları arasındaki ilişkiyi anlamada önemli bir yaklaşım sunmaktadır.²

Türkiye gibi politik kültüründe güçlü lider figürlerinin belirgin bir yer tuttuğu ülkelerde liderlik tipolojileri seçmen davranışlarını doğrudan etkilemektedir. Türk siyasal hayatı, tek parti döneminden çok partili siyasi yaşama, darbelerden demokratikleşme süreçlerine kadar geniş bir tarihsel yelpazede lider merkezli siyaset anlayışıyla şekillenmiştir.³ İsmet İnönü, Adnan Menderes, Süleyman Demirel, Bülent Ecevit, Turgut Özal ve Recep Tayyip Erdoğan gibi siyasal liderler yalnızca partilerinin değil aynı zamanda dönemin siyasal ikliminin de belirleyicisi olmuşlardır. Bu durum, seçmenlerin siyasal tercihlerinde liderlerin kişilik özelliklerinin, söylemlerinin ve liderlik tarzlarının en az ideolojik faktörler kadar etkili olduğunu göstermektedir.

Politik psikoloji perspektifinden bakıldığında liderlik olgusu sadece rasyonel bir tercih meselesi değildir. Aynı zamanda seçmenlerin duygularını, kimliklerini, aidiyetlerini ve umutlarını şekillendiren bir süreçtir. Seçmenler, liderlerin vaatlerine, stratejik planlarına ya da partisel programlarına rasyonel düzeyde tepki verebileceği gibi aynı zamanda liderin karizmasına, hitabet gücüne, sembolik değerlerine ve temsil ettiği kimliklere de duygusal düzeyde bağlanabilmektedir. Bu nedenle liderlik tipolojilerinin seçmen nezdindeki algısını incelemek seçmen davranışlarının daha bütüncül bir şekilde anlaşılmasına katkı sağlamaktadır.

Modern liderlik kuramları liderlik olgusunu farklı tipolojiler altında sınıflandırarak daha sistematik bir inceleme alanı oluşturmuştur. Etkileşimci liderlik, takipçi ile lider arasında ödül-ceza mekanizmaları üzerinden kurulan karşılıklı çıkar ilişkisine odaklanırken dönüşümcü liderlik, liderin vizyon ve idealleriyle takipçilerini motive etmesine ve onları dönüştürmesine odaklanmaktadır. Karizmatik liderlik, liderin kişisel çekim gücü ve sembolik değerleri üzerinden açıklanırken stratejik liderlik, kısa vadeli politik kazanımlarla uzun vadeli toplumsal hedefleri

¹ Bahar Dikmen, "Liderlik Kuramları ve Dönüştürücü Liderlik Kuramının Çalışanların Örgütsel Bağlılık Algıları Üzerindeki Etkisine Yönelik Uygulamalı Bir Araştırma," (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, 2012).

² Mehmet Dadi, "Sokrates Yönteminin Kullanılarak Mol Kavramı ve Avagadro Sayısının Öğretilmesi" (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2013); Mahmut Akyüz, "Stratejik Liderlik" *Stratejik Yönetim Araştırmaları Dergisi* 1, (Mart 2018): 45-66.

³ Ebru Ertürk ve Şükran Gökçe, "Türkiye'de Stratejik Liderlik Alanında Hazırlanmış Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi," *Business & Management Studies: An International Journal* 7, (Ağustos 2019): 165-82.

dengelemeye çalışan bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Hizmetkâr liderlik ise liderin, takipçilerinin ve toplumun ihtiyaçlarını kendi çıkarlarının önüne koyarak toplumsal faydayı öncelendiği bir modeldir. Bu kuramsal tipolojilerin seçmenler tarafından nasıl algılandığı ve bu algıların seçmen davranışlarını nasıl etkilediği, politik psikoloji açısından güncel ve önemli bir araştırma sorusu niteliği taşımaktadır.⁴

Türkiye’de seçmenlerin liderlik tipolojilerine yönelik duygu ve tutumlarının incelenmesi hem siyasal kültürün anlaşılmasına hem de demokratik süreçlerin işleyişine katkıda bulunabilir. Özellikle son yıllarda seçmen davranışlarının sadece ideolojik ya da ekonomik faktörlerle değil aynı zamanda duygusal ve psikolojik süreçlerle de açıklanabileceği yönündeki bulgular politik psikolojinin önemini artırmıştır. Seçmenlerin liderlik algıları, onların parti sadakati, oy verme tercihleri ve politik katılım biçimlerini doğrudan etkileyebilmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, Türk seçmeninin modern liderlik tipolojilerine yönelik duygu ve tutumlarını politik psikoloji perspektifiyle ortaya koymaktır. Bu bağlamda çalışma etkileşimci, dönüşümcü, karizmatik, stratejik ve hizmetkâr liderlik tipolojilerine ilişkin seçmen algılarını ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Katılımcılara bu liderlik tipolojilerini temsil eden söylemler sunulmuş tipolojilerin isimleri ile teorik tanımları belirtilmeden duyguları, tutumları ve tepkileri ölçülmüştür. Ayrıca cinsiyet, yaş, eğitim, politik kimlik, siyasi parti üyeliği ve sosyoekonomik düzey gibi sosyodemografik değişkenler ile liderlik algıları arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Bu araştırma literatürde bir boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Zira politik psikoloji alanında Türkiye özelinde seçmenlerin liderlik tipolojilerine yönelik algılarını sistematik biçimde inceleyen çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu alanda Türkiye’de yapılan çalışmaların en bilinenleri Cengiz Erişen’e aittir. Erişen, Türk siyaset biliminde eksikliği hissedilen ve uluslararası standartlara ulaşmayı hedefleyen ampirik temelli teorilere ve bilimsel metodolojiye odaklanarak, Türk siyasal davranışının doğasını ve mekanizmalarını incelemektedir. Elde edilen temel bulgular, Türkiye’nin 2013-2016 yılları arasındaki Gezi Parkı protestoları, yolsuzluk iddiaları, ardışık seçimler ve başarısız darbe girişimi gibi siyasi ve sosyal kargaşa döneminde, duyguların vatandaş değerlendirmelerinde, yargılarında ve davranışlarında merkezi bir rol oynadığını göstermektedir. Bu duygusal tepkiler, geleneksel siyasi göstergeleri aşarak, kamuoyunun politik tutumlarını ve tercihlerini belirlemektedir. Çalışmaların uygulama alanları arasında lider değerlendirmesi, oy verme davranışı ve partizan kutuplaşma, en az sevilen gruplara karşı siyasal hoşgörüsüzlük düzeyleri ve toplumsal hareketlere katılım yer almaktadır. Ayrıca, IŞİD tehdidi gibi kriz durumlarında, öfkenin risk almaya eğilimi artırdığı, kaygının ise riskten kaçınmaya ve bilgi aramaya sevk ettiği tespit edilerek, duyguların tehdit algısı ve siyasi katılım üzerindeki farklılaştırıcı etkileri incelenmiştir. Bu bütüncül yaklaşım, değerler, din, etnik kimlik ve sosyal ağlar gibi konuları da siyaset psikolojisi merceğinden ele alarak, Türk siyaset literatürüne disiplinler arası değerli bir katkı sunmaktadır.⁵

⁴ Çetin Bektaş, “Liderlik Yaklaşımları ve Modern Liderden Beklentiler,” *Selçuk Üniversitesi Akşehir Meslek Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi* 2, (Haziran 2016): 43-53.

⁵ Cengiz Erişen, “The Political Psychology of Turkish Political Behavior: Introduction by the Special Issue Editor,” *Turkish Studies* 14, no. 1, (2013): 1–12, doi:10.1080/14683849.2013.766978. Cengiz Erişen, *Political Behavior and The Emotional Citizen: Participation and Reaction in Turkey* (New York: Palgrave Macmillan, 2018).

Çalışma seçmenlerin liderlik algılarını duygusal ve tutumsal düzeyde inceleyerek politik psikoloji literatürüne hem kuramsal hem de ampirik açıdan katkı sunmaktadır. Ayrıca elde edilen bulguların siyasal partiler, siyasetçiler ve politika yapımcılar açısından da önemli çıkarımlar içermesi beklenmektedir.

Liderlik Anlayışının Tarihsel ve Kuramsal Gelişimi

İnsanoğlunun toplu halde yaşamaya başlamasıyla birlikte, toplulukları belirli hedeflere yönlendirme ve bir arada tutma ihtiyacı doğmuş bu da liderlik kavramının eski çağlardan günümüze süregelen bir tartışma konusu olmasına yol açmıştır. Antik Yunan düşünürlerinden günümüz bilim insanlarına kadar geniş bir yelpazede ele alınan liderlik olgusu yönetim stilleri, kişilik özellikleri, takipçi ilişkileri ve ideal liderlik tiyolojileri açısından araştırma konusu olmuştur. Bu çalışmada modern liderlik kuramları bağlamında ele alınan etkileşimci, dönüşümcü, karizmatik, stratejik ve hizmetkâr liderlik stilleri detaylı bir şekilde incelenmektedir.

Eski Çağ Düşünürlerine Göre Liderlik Kavramı

Liderlik tanımlamaları insanoğlunun bir arada yaşamaya başlamasıyla eski çağlardan günümüze kadar tartışma konusu olmuştur. Antik Yunan düşünürleri devlet ve yönetim meselelerinde açıklamalar yapmış daha sonra Orta Çağ düşünürleri ve Modern Dönem bilim insanları liderlik kavramını bu temellerin üzerine inşa etmiştir.

Antik Yunan'da Sokrates, Platon ve Aristoteles gibi düşünürlerin liderlik olgusu hakkında görüşleri dikkat çekmiştir. Sokrates'in diyalog yöntemi, Sokratik Liderlik anlayışına temel oluşturmuş ve buna göre liderin çevresine sorular sorarak gerçek bilgiye erişmesi, öğrenmeye açık olması ve başkalarının fikirlerine değer vermesi gerektiği vurgulanmıştır.⁶ Platon, erdemli yöneticilerin erdemli bir toplumsal yapı oluşturacağını savunarak liderin bilgili ve güçlü bir filozof niteliğinde olması gerektiğini belirtmiştir.⁷ Aristoteles ise liderlik kavramını konuşma sanatı üzerine yazdığı *Retorik* eserinde, liderlik becerilerinin doğuştan geldiğine inanarak sınıfsal ve cinsel ayrımlara dayandırmıştır.⁸ Bu düşünürler, liderliğin kalıtsal yönüne ve bilginin önemine vurgu yapmışlardır.

Orta Çağ'ın son dönemlerine doğru N. Machiavelli, "*Prens*" adlı eserinde devlet yönetimi şekillerine ve liderin siyasi duruşuna, politik hamlelerine, yönelik olan liderlik tiyolojilerini tanımlamıştır. Machiavelli'ye göre ideal lider, erdemli olmalı ve talih yoluyla değil takipçilerin onayını kazanarak iktidarını sürdürmelidir. Lider, kitleleri peşinden sürüklemenin yanı sıra onların gerçekleriyle yüzleşmelerini sağlamalı ve dönüştürmelidir.⁹ Aydınlanma çağının

⁶ Dadi, "Sokrates Yönteminin Kullanılarak Mol Kavramı ve Avagadro Sayısının Öğretilmesi"; Akyüz, "Stratejik Liderlik" 45-66.

⁷ Larry Arnhart, *Platon'dan Rawls'a Siyasi Düşünce Tarihi* (İstanbul: Adres Yayınları, 2008).

⁸ A. E. İdeis, "Siyasal İletişimde Liderlerin Retorik Stratejileri: Yeni Zelanda Başbakanı'nın, Camilerde İbadet Edenlerin Teröristler Tarafından Öldürülmesinden Sonraki Konuşmasının Üç İkna Kanıtına Göre Analizi," *İletişim ve Medya Bilimleri*, 50 (2021).

⁹ Hanna A. Genau vd., "Machiavellian Leader Effectiveness," *Journal of Personnel Psychology* 21, (2021): 1-10; Niccolò Machiavelli, *Discourses on the First Decade of Titus Livius* (Bowland Classics Publication, 2009).

önemli düşünürlerinden T. Hobbes, mutlak otoriteyi “Leviathan” benzetmesiyle açıklamıştır. Hobbes, lideri “egemen temsilci” olarak adlandırmış ve liderin topluluğun güvenini sağlaması, Tanrı’ya hesap verebilmesi, adaletli bir yaklaşım içinde olması ve bireylerin haklarını koruyarak mutlak iyiliği sağlaması gerektiğini vurgulamıştır. Bu dönemin bir diğer önemli düşünürü J.J. Rousseau, toplumu aileye benzeterek lider rolünü aile babasına vermiş ve liderin adaletli olması durumunda takipçilerinden güç alacağını ifade etmiştir. Ona göre lider karizmatik özelliklere sahip koruyucu, dönüştürücü ve yönlendirici olmalıdır. Bu geleneksel yaklaşımlar modern liderlik tanımlamalarına ışık tutarak liderlik olgusunun toplumsal evrimle birlikte nasıl farklı boyutlar kazandığını göstermektedir.¹⁰

Modern Dönemde Liderlik Kavramı

Modern dönemde liderlik kavramı, yalnızca sosyolojik ya da yönetsel bir olgu değil, aynı zamanda psikolojik ve politik bir süreç olarak ele alınmıştır. Bu dönemde liderlik üzerine geliştirilen kuramlar, bireylerin içsel güdülere, otoriteye yönelik eğilimleri ve grup içi dinamiklerle olan ilişkilerini açıklamaya yönelmiştir. Psikanaliz biliminin kurucusu Sigmund Freud, *Group Psychology and the Analysis of the Ego* adlı eserinde liderliği psikolojik bir olgu olarak ele almış; bireylerin içsel bağlanma, aidiyet ve otorite arayışlarının onları bir lidere yönlendirdiğini öne sürmüştür. Freud’a göre lider, grubun “ideal benliğini” temsil etmekte ve bireylerin süperego baskısından kurtularak kendi arzularını onun üzerinden yaşamasını sağlamaktadır. Böylece liderin otoritesi, bireylerin benliğini çevreleyerek onları psikolojik olarak etkisi altına almaktadır.¹¹

Freud’un öğrencileri olan Neofreudyenler, bu yaklaşımı politik liderlik alanına genişletmişlerdir. Erich Fromm, bireylerin özgürlükten kaçma eğilimiyle birlikte otoriteye yöneliklerini belirtirken;¹² Theodor Adorno ve arkadaşları, otoriter kişilik yapısının karizmatik liderlere duyulan hayranlığı beslediğini savunmuştur.¹³ Vamık Volkan ise büyük grup psikolojisi kavramıyla Freud’un mirasını sürdürerek karizmatik liderlerin kitlelerle kurduğu duygusal bağı, kimlik ve aidiyet inşası üzerinden açıklamıştır.¹⁴ Bu çerçevede lider, yalnızca bir yönetici değil; takipçilerinin travmalarını temsil eden ve kolektif kimliğin duygusal taşıyıcısı haline gelen bir figürdür.

Modern dönemin bir diğer önemli düşünürü Max Weber, *Bürokrasi ve Otorite* adlı eserinde liderliği “yasal”, “geleneksel” ve “karizmatik” otorite biçimleri üzerinden sınıflandırmıştır. Weber’e göre karizmatik lider, olağanüstü kriz dönemlerinde ortaya çıkar, sıra dışı yetenekleriyle toplumu dönüştürür ve takipçileriyle duygusal bir bağ kurar.¹⁵ Bu tanım, politik psikolojide

¹⁰ Aloysius Martinich, *The Two Gods of Leviathan: Thomas Hobbes on Religion and Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 2003).

¹¹ Sigmund Freud, *Group Psychology and the Analysis of the Ego* (London: Hogarth Press, 1921).

¹² Erich Fromm, *Escape from Freedom* (New York: Farrar & Rinehart, 1941).

¹³ Theodor W. Adorno vd., *The Authoritarian Personality* (New York: Harper & Brothers, 1950).

¹⁴ Vamık D. Volkan, *Blind Trust: Large Groups and Their Leaders in Times of Crisis and Terror* (Charlottesville: Pitchstone Publishing, 2004).

¹⁵ John Breuilly, “Max Weber, Charisma and Nationalist Leadership,” *Nations and Nationalism* 17, (Mayıs 2011): 477-499.

Jerrold M. Post tarafından geliştirilen, karizmatik liderliğin narsistik kişilik özellikleriyle bağlantılı olduğunu ve takipçilerin bu yapıyı besleyen duygusal bağılıklar geliştirdiğini öne sürmüştür.¹⁶

Modern politik psikoloji literatüründe liderliğin yalnızca bireysel kişilik özellikleriyle değil, davranışsal ve durumsal değişkenlerle de şekillendiği kabul edilmektedir. Davranışçı ekol, liderliği gözlemlenebilir davranış kalıpları ve etkileşim biçimleri üzerinden tanımlar. Kurt Lewin, Ronald Lippitt ve Ralph White, otokratik, demokratik ve serbest liderlik biçimlerini deneysel olarak sınıflandırmış ve lider davranışlarının grup dinamikleri üzerindeki etkisini göstermiştir.¹⁷

Durumsal liderlik teorisi, liderin davranış ve etkisinin bulunduğu koşullara ve çevresel faktörlere bağlı olduğunu savunmaktadır. Bu yaklaşım etkili liderliğin, liderin takımın ihtiyaçlarını, hedeflerini, işin gerekliliklerini ve diğer değişkenleri göz önünde bulundurarak en uygun liderlik tarzını seçmesiyle mümkün olacağını öne sürmektedir. Durumsal liderlik kuramları, 1967'de Reddin tarafından geliştirilen "3-Boyutlu Yönetim Biçemi Teorisi"nden doğmuştur. Reddin, liderlik etkinliğinin büyük ölçüde liderin benimsemiş olduğu tarzla bağlantılı olduğunu öne sürmüştür. Bu bakış açısı temel alınarak, Hersey ve Blanchard 1969 yılında Yaşam-Döngüsü Teorisini geliştirmişlerdir. Bu teoriyi oluştururken McGregor'un X ve Y Kuramları, Argyris'in olgunlaşmamış-oluşmuş birey dizisi, Likert'in yönetim sistemleri, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi, Herzberg'in motivasyon teorisi, Schein'in örgütsel kültür anlayışı ile French ve Raven'in güç ve otorite modellerinden ilham almışlardır.¹⁸

Fiedler ve Chemers¹⁹ ise liderliği, çalışanları motive etme, yönlendirme, denetleme ve rehberlik ederek örgütsel hedeflere ulaştırma süreci olarak tanımlamaktadır. Fiedler ve Chemers'e göre liderin hem sözel hem de sözel olmayan davranışları, çalışanların performansını etkilemekte; ancak anlayışlı veya yapıyı kurucu lider olmak her zaman yüksek etkililik anlamına gelmemektedir. Lider davranışı, gerçekleştiği ortamın özgün koşullarıyla birlikte değerlendirilmelidir. Bu kişilere göre liderin davranışı, kişilik özellikleri (gereksinimler, motivasyonlar, dürtüler) ile içinde bulunduğu durum (çevresel koşullar) arasındaki etkileşimin bir sonucudur.

Modern dönemde liderlik anlayışı, S. Freud ve M. Weber'in görüşlerinin ötesinde, farklı disiplinlerden araştırmacıların katkılarıyla çeşitli biçimlerde açıklanmıştır. Bu yaklaşımlar genel olarak iki ana çerçevede değerlendirilebilir. Birinci çerçeve, liderliği bireylerin düşünce, duygu ve tutumları üzerinden ele alan psikolojik ve davranışsal yaklaşımlardır. Bu doğrultuda özellikle Kurt Lewin'in grup dinamikleri ve liderlik tarzları üzerine yaptığı çalışması, liderlik

¹⁶ Jerrold M. Post, "Narcissism and the Charismatic Leader-Follower Relationship," *Political Psychology* 7, no. 4 (1986): 675-688.

¹⁷ Kurt Lewin, Ronald Lippitt ve Ralph K. White, "Patterns of Aggressive Behavior in Experimentally Created Social Climates," *Journal of Social Psychology* 10, no. 2, (1939): 271-301.

¹⁸ R. P. Vecchio, "Situational Leadership Theory," *Journal of Applied Psychology* 72, no. 3, (August 1987): 444.

¹⁹ E. F. Fiedler ve M. M. Chemers, *Improving Leadership Effectiveness* (New York: John Wiley & Sons, 1984).

davranışlarını ilk kez sistematik biçimde sınıflandırmıştır.²⁰ Daniel Goleman ise duygusal zekâ kavramını liderlik yetkinlikleriyle ilişkilendirerek modern liderlik anlayışına psikolojik bir boyut kazandırmıştır.²¹ James MacGregor Burns'un dönüştürücü liderlik modeli ise lider ve takipçi arasındaki karşılıklı etkileşim sürecini vurgulamıştır.²² İkinci çerçeve ise liderliği takipçi-seçmen kimliği ve siyasi farkındalık bağlamında inceleyen sosyo-politik yaklaşımlardır. Bu alanda Theodor Adorno'nun otoriter kişilik kuramı,²³ ve Erich Fromm'un otoriteye yönelim ve özgürlükten kaçış temalı çalışmaları,²⁴ bireylerin otoriteyle kurduğu psikolojik ilişkiler üzerinden liderlik olgusunu açıklamaya katkı sunmuştur. Bu iki eksen, modern liderlik anlayışının hem psikolojik hem de toplumsal temellerini anlamada önemli bir teorik zemin oluşturmaktadır.

Modern dönemde liderlik, bu kuramların etkisiyle iki ana çerçevede değerlendirilmektedir. Birinci çerçeve, liderliği bireylerin düşünce, duygu ve tutumları üzerinden ele alan psikolojik yaklaşımlardır. Bu doğrultuda Daniel Goleman, duygusal zekânın liderlikteki belirleyici rolünü ortaya koyarken;²⁵ James MacGregor Burns ve Bernard Bass, dönüştürücü liderlik kuramlarıyla lider-takipçi etkileşimini açıklamışlardır.²⁶

İkinci çerçeve ise liderliği takipçi-seçmen kimliği, siyasi farkındalık ve motivasyonel güdüler bağlamında inceleyen sosyo-politik yaklaşımlardır. Harold Lasswell, liderliği "siyasi enerjinin kişilik aracılığıyla ifadesi" olarak tanımlamış;²⁷ liderliğin altında yatan güdülleri — özellikle güç, aidiyet ve başarı motivasyonlarını — politik davranışın temel belirleyicileri olarak ele almıştır. David Winter de benzer şekilde, politik elitlerin kişilik profillerinde "başarı, güç ve yakınlık güdülerinin" farklı kombinasyonlarının liderlik tarzını belirlediğini ileri sürmüştür.²⁸

Politik olayların yorumlanmasında duyguların göz ardı edilemez bir öneme sahip olduğu belirtilmiştir. Düşünceler duyguları, duygular ise davranışları etkileyebilmektedir.²⁹ Bu bağlamda insanlar, politik liderlere yönelik karar alırken hem üst düzey bilişsel becerilerini kullanır hem de duyguları karar alma süreçlerinde yönlendirici bir rol üstlenir.³⁰ Bu durum politik lider tercihinde liderlik tipolojilerine yönelik duygu ve değerlendirmelerimizin politik psikoloji çalışma alanının yanıt aradığı bir soru haline gelmiştir.³¹

---

²⁰ Kurt Lewin, Ronald Lippitt ve Ralph K. White, "Patterns of Aggressive Behavior in Experimentally Created 'Social Climates,'" *Journal of Social Psychology* 10, no. 2, (1939): 271–299.

²¹ Goleman, *Working with Emotional Intelligence*.

²² Burns, *Leadership* (New York: Harper & Row, 1978).

²³ Theodor W. Adorno et al., *The Authoritarian Personality* (New York: Harper & Brothers, 1950).

²⁴ Erich Fromm, *Escape from Freedom* (New York: Farrar & Rinehart, 1941).

²⁵ Daniel Goleman, *Working with Emotional Intelligence* (New York: Bantam Books, 1998).

²⁶ James MacGregor Burns, *Leadership* (New York: Harper & Row, 1978); Bernard M. Bass, *Transformational Leadership* (Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 1988).

²⁷ Harold D. Lasswell, *Psychopathology and Politics* (Chicago: University of Chicago Press, 1930).

²⁸ David G. Winter, *Personality and Political Behavior* (New York: Springer, 2013).

²⁹ Serpil Yörük, "Üniversite Öğrencilerinde Öfke ve Saldırganlığı Etkileyen Duygu ve Düşünceler ile İlişkili Faktörler," *Jaren* 6, (Aralık 2020): 561–570.

³⁰ Nihan Solak ve Nebi Sümer, "Politik Sistem Algısı ve Duygular," *Siyaset Psikolojisi* içinde, (Nobel Yayınları, 2015), 201–218.

³¹ Demis Hassabis ve Eleanor A. Maguire, "The Construction System of the Brain," *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences* 364, (Mayıs 2009): 1263–1271.

Duygular, bilişsel süreçlerin temel yönlendiricileri olabilmektedir. Toplumda oluşan şemalar çevresel uyarılardan gelen bilgileri değerlendirmemizi sağlamakta ve hızlı kestirim yapma olanağı tanımaktadır. Bu şemalar, kişinin diğerleriyle ilgili ilişkilerini, düşünce, duygu ve tutumlarını belirlemektedir.³² Tutumlar ise hayata karşı değerlendirmelerde etkili olarak karar alma süreçlerinde lokomotif işlevi görmektedir ve davranışları şekillendirebilmektedir. Seçmenlerin oy verme davranışında, liderin politik kimliğinin yanı sıra lidere karşı tutumların da önemli etkisi bulunmaktadır.³³

Modern dönemde takipçi-seçmen kimliği ve siyasi farkındalık olarak da liderlik kavramının açıklandığı görülmektedir. Bu yaklaşımın özünü bir topluluğu oluşturan bireylerin kendi aralarından belirli yeteneklere sahip kişileri lider olarak belirlemesi oluşturmaktadır. Özellikle modern çağda birey ve lider arasındaki dikey yönlü ilişkinin biçim değiştirmesi, liderlik kavramının algılanışında ve tanımlanmasında da değişikliğe gitmeyi gerekli kılmıştır. Bu dönemde artık bir kişinin lider olarak kabul görebilmesi için bir topluluğun desteğini arkasına almasını zorunlu kılmıştır.³⁴

Grup bilincinin oluşup olgunlaşması ile lider ve takipçi rolleri ortaya çıkmaktadır. Birey, amaçlarını bir grup ile özdeşleştirdiğinde organizasyon bilinci kazanmakta ve ortak hedefler doğrultusunda hareket etmektedir. Grubun bir kimlik kazanabilmesi için grup içi üyeliğin belirli bir düzene oturması, adaletin temin edilmesi ve bireylerin hak ve menfaatlerinin korunması gibi koşullar gereklidir.³⁵

Takipçi, lideri yatay bir ilişki kurarak var eden kilit bir kavramdır. Liderlik, “karizma, enerji, vizyon, güven, iletişim becerisi” gibi birçok özelliği gerektirse de bu kadar özelliğin tek kişide toplanması “ütöpik” görünmektedir. Buna rağmen insanlığın “doğru lider” arayışı her daim devam etmiştir.³⁶

Modern Kuramlara Göre Liderlik Stilleri

Bu bölümde çalışmanın temelini oluşturan beş modern liderlik stili detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu liderlik stilleri, J.M. Burns ve B.M. Bass’ın 1978 yılından itibaren yaptıkları çalışmalarla yeni tanımlar ve belirgin sınırlar kazanmıştır. Her bir liderlik stili, uzman görüşüyle belirlenen temsilci söylemler aracılığıyla katılımcılara sunulmuştur. Liderlik stilleri etkileşimci, dönüşümcü, karizmatik, stratejik, hizmetkar olmak üzere beş ana grupta incelenmiştir.

Etkileşimci liderlik, herhangi bir dönüşüm ya da kriz anı içermeyen rutin dönemlerde mevcut işleyişin sürdürülmesini sağlayan bir model olarak öne çıkmaktadır. Bu modelin en önemli özelliği, statükonun korunması adına bireylerle karşılıklı arzu ve beklentilerin sağlanması noktasında bir ilişki kurmasıdır.³⁷ Etkileşimci lider ile takipçileri arasında

³² Ulus Baker, *Kanaatlerden İmajlara: Duygular Sosyolojisine Doğru* (İletişim Yayınları, 2016).

³³ Martha L. Cottam, Elena Mastors, ve Thomas Preston, *Introduction to Political Psychology* (Routledge, 2015).

³⁴ Bektaş, “Liderlik Yaklaşımları,” 43-53.

³⁵ John H. Fiedler, “Organizational Loyalty,” *Business & Professional Ethics Journal* 11, (1992): 71-90.

³⁶ Halis Çetin ve Levent Görüşük, *Siyaset Psikolojisi* (Orion Yayınevi, 2015).

³⁷ Bektaş, “Liderlik Yaklaşımları,” 43-53.

psikopolitik ve ekonomik ilişkiler bulunmaktadır. Liderin yeniliklere karşı dirençli bir yapısı vardır ve takipçiler, elde edecekleri ödüller aracılığıyla lideri takip etmeye eğilim gösterirler. Bu karşılık esasına dayanan bir ilişkidir. Sosyal etkileşim, kişilerin eylemlerinde birbirlerini karşılıklı olarak dikkate aldıkları sürece devam etmektedir. Bu süreçte bireylerin etkileşimde buldukları kişilerden beklentileri olduğu ve bu beklentilerin bireylerin geçmiş deneyimleri ile çevrenin normları tarafından belirlendiği görülmektedir.³⁸

Dönüşümcü liderlik, liderin takipçi güvenini kazanırken kendi menfaatlerini arka planda tutabilmesi açısından önemlidir. Bu liderlik tarzı karizmatik liderlikle de örtüşebilir. Dönüşümcü lider, yönetimi altındaki bireylerin “psikolojik duvarlarını” yıkmak amacıyla gerektiğinde çeşitli riskleri göze alarak hareket eden bir liderdir.³⁹ Esas olarak liderin astların gerçeklik algılarından farklı bir bakış açısına sahip olması durumudur. Dönüşümcü lider bünyesinde karizma, bireysel ilgi, entelektüel teşvik ve ilham verici bir duruş bulundurmaktadır.⁴⁰ Lider, bulunduğu ortamı daha ileriye götürebilmek ve bir kırım sağlayabilmek adına “rüzgâra karşı yelken açma” pahasına “dönüşümcü” bir karaktere bürünebilir. Dönüşümcü liderin en önemli özelliği takipçilerinden daha üst perdeden bir bakış açısına sahip olmasıdır. Bu durum, sistemin yenilenmesini isteyen kesimlerce desteklenebileceği gibi, mevcut düzende iradesini tecelli ettiremeyen kesimler tarafından da desteklenebilir.⁴¹

Karizmatik liderlik kavramı ilk kez Max Weber tarafından kullanılmıştır. Weber, liderlik stillerini tanımlayan ilk modern çağ düşünürlerindedir. Ortaya koyduğu üç liderlik türü arasında karizmatik liderlik stili olması gereken liderlik stili olarak belirlemiş ve en çok bu tür üzerinde durmuştur. Weber’e göre karizmatik lider, takipçileri tarafından olağanüstü güçleri olduğuna inanılan, olağanüstü sorunlara olağanüstü çözümler getiren, gerektiği zaman takipçileriyle birleşebilen bir liderdir. Bu tür liderler, toplumların çıkmaza girdiği, zor ve buhranlı dönemlerde ortaya çıkar ve toplumun umudu olarak görülürler.⁴²

Karizmatik liderler, takipçileri etrafında toplayabilme yeteneklerini, sıradanlığın ötesinde bir imaja sahip olmalarından alırlar. Kendilerine “doğüstü” güçler atfedilir ve yoğun bir hayranlık ve saygı duyulur. Ayrıca rol model olarak astlarına önemli bir örnek teşkil ederler ve gerektiğinde büyük kişisel riskler alırlar.⁴³ Karizmatik liderin ağızından çıkan her kelime

³⁸ Sonja Klaussner, “Trust and Leadership: Toward an Interactive Perspective,” *Journal of Change Management* 12, (Kasım 2012): 417-439.

³⁹ Deniz Ülke Arıboğan, “Politik Karar, Tutum ve Davranışlarımızı Bireyselden Toplumsala Uzanan Bir Yelpazede Anlama ve Açıklama Kılavuzu Olarak Politik Psikoloji,” *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2, (Mayıs 2020): 37-62.

⁴⁰ Bernard M. Bass, *Leadership and Performance Beyond Expectations* (New York: Free Press, 1985).

⁴¹ Francis J. Yammarino ve Bernard M. Bass, “Transformational Leadership and Multiple Levels of Analysis,” *Human Relations* 43, (Ekim 1990): 975-995.

⁴² K. Wright vd., “Competency Development in Public Health Leadership,” *American Journal of Public Health* 90, (Ağustos 2000): 1202-1207

⁴³ András Körösenyi, “The Theory and Practice of Plebiscitary Leadership: Weber and the Orbán Regime,” *East European Politics and Societies* 33, (Eylül 2019): 280-301.

takipçiler tarafından emir telakki edilir ve liderin yardımcıları ile takipçileri bu sözleri yerine getirmekte tereddüt etmezler. Güven, karizmatik bir lider için hedeflerin ve bunlara ulaşma yollarının gerçekleştirilebilirliği ile liderin öne sürdüğü tarzın uzun vadede sürdürülebilir olmasına bağlıdır.⁴⁴

Stratejik liderlik, politik liderlik bağlamında literatürde sınırlı sayıda ele alınmış bir konudur. Esasında “üst kademe teorisi” olarak geliştirilmiştir ve hiyerarşinin herhangi bir sırasında yönetim işiyle meşgul olan kişilere odaklanırken liderlerin takipçileriyle ve diğer liderlerle olan ilişkilerini de merkeze alır. Stratejik lider aynı zamanda dönüşümcü bir karaktere de bürünebilir. Zira rasyonel adımlar atabilmek adına mevcut yapının değişmesi gerektiği kanaatine varabilir. Sistemi istikrarlı bir şekilde çalıştırabilmek adına stratejik lider, süreçlerin en iyi şekilde yürütmesini sürdürürken sistemi güçlendirme uğraşında da bulunacaktır.⁴⁵ Stratejik liderlik yüksek kapasitesiyle çok taraflı bir düşünce geliştirmeyi gerektiren karmaşık ve ani gelişen olaylar karşısında önemlidir. Kriz anları kurumların dönüşüm için daha açık fikirli hale geldiği ortamlar sağlayarak karizmatik liderleri doğurabilir. Düşük performans stratejik yenilenmenin bir kaynağıdır. Çünkü başarı arzusu bireyi, mevcut yapının sınırlarını aşma noktasında ikna edebilir.⁴⁶

Hizmetkâr liderlik teorisi, 1970’te Greenleaf tarafından geliştirilmiş bir kavramdır ve günümüzde kurumların en fazla ihtiyaç duyacağı model olarak görülmektedir. Bu model, bireylerin kişisel gelişimini önemseyen sosyal sorumluluk bilincine sahip bir liderlik anlayışını ifade etmekte ve dönüşümcü liderlikle de ilişkilendirilmektedir. Hizmetkâr liderliğin en temel özelliği, “kişinin kişisel çıkarımın ötesine geçmesi” olarak nitelendirilmiştir.⁴⁷ Hizmetkâr lider kurum içi fırsatları canlı tutmaya çalışır ve takipçilerine karşı hizmet etme konusunda isteklidir. Güvenlerini kazandığı takipçilerini gelişimleri yönünde teşvik eder. Gücün sahibi değil, “emanetçisidir.”⁴⁸

Greenleaf’a göre, hizmetkâr liderin 10 özelliği bulunmaktadır. Bunlar arasında dinleme, empati, düzeltici olma, farkındalık, ikna edicilik, ayrıntılı düşünebilme, öngörü, vekalet, diğerlerine bağlılık ve yerel gruplar oluşturma yer alır. Başka bir teoriye göre ise hizmetkâr liderin eylemleri, insanları gayrete getirme ve onları donanımsal olarak geliştirme, mütevizilik,

⁴⁴ Jay A. Conger, Rabindra N. Kanungo, ve Sanjay T. Menon, “Charismatic Leadership and Follower Effects,” *Journal of Organizational Behavior* 21, (Kasım 2000): 747-767.

⁴⁵ Daniela Vera ve Mary Crossan, “Strategic Leadership and Organizational Learning,” *The Academy of Management Review* 29, (Nisan 2004): 222-240.

⁴⁶ Çağrı Erhan ve Ersin Embel, “Türk Dış Politikasında Karar Vericileri Yönlendiren Yapısal Faktörler,” *Bilgi* 72, (Kış 2015): 145-170.

⁴⁷ Lokman Dal ve Sıtkı Çorbacıoğlu, “Hizmetkar Liderlik Davranışları ve Lider-Üye Etkileşimi İlişkisi: Bir Devlet Üniversitesi Üzerine Araştırma,” *Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences* 19, (Aralık 2014): 287-310

⁴⁸ Refik Balay, Ahmet Kaya ve Reyhan Geçdoğan Yılmaz, “Eğitim Yöneticilerinin Hizmetkâr Liderlik Yeterlikleri ile Farklılıkları Yönetme Becerileri Arasındaki İlişki,” *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 4, (Nisan 2014): 229-249.

otantik bir yönünün bulunması, bireyler tarafından kabul görme, yönlendirebilme ve sorumluluklarını kişisel çıkarın üzerinde kurum menfaati doğrultusunda icra etme gibi altı maddede incelenmektedir.⁴⁹

Bu çalışmada ele alınan beş temel liderlik stiline dışında, literatürde otokratik, demokratik-katılımcı ve tam serbesti tanıyan liderlik gibi farklı sınıflandırmalara da rastlanmaktadır.⁵⁰ Ancak bu liderlik modelleri, daha çok yönetim tarzı ve karar alma süreçlerindeki otorite dağılımı üzerinden tanımlandığı için bu araştırmanın kapsamına doğrudan dahil edilmemiştir.⁵¹ Bu çalışmada odaklanılan liderlik modelleri, bireylerin psikolojik süreçleri, lider-takipçi ilişkileri ve etkileşim dinamikleri açısından daha açıklayıcı görüldüğünden, söz konusu klasik liderlik türleri yalnızca karşılaştırmalı bir çerçeveye sunmak amacıyla anılmıştır.⁵²

Yöntem

Bu bölüm, çalışmanın tasarımı, katılımcıların özelliklerini, veri toplama araçlarını ve veri analiz süreçlerini detaylandırmaktadır.

Araştırma Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Milletvekiliği ve Mahalli İdareler seçimlerinde oy kullanma yetisine sahip 18 yaş üstü bireyler oluşturmuştur. Çalışmaya tesadüfi örneklem yoluyla ulaşılan 312 kişiden kontrol sorularını doğru yanıtlayan 200 katılımcı dahil edilmiştir. Katılımcıların kadın-erkek ve yaş gruplarına göre homojen bir dağılım göstermesi, araştırma sonuçlarının yorumlanmasını güçlendirmiştir. Katılımcıların yaş ortalaması 35.18±11.05 olup, minimum 18 ve maksimum 65 yaşındadır. Tablo 1’de araştırmaya katılanların %51,5’inin kadın, %48,5’inin erkek olduğu; %24,5’inin 18-25 yaş, %31,5’inin 26-35 yaş, 24’ünün 36-45 yaş ve %20’sinin 46-55 yaş arasında olduğu; kişilerin %16’sının lise, %47’sinin lisans ve %28,5’inin lisansüstü düzeyinde eğitilmiş olduğu; %10,5’inin sosyoekonomik düzeyinin düşük, %77,5’inin orta düzeyde ve %12’sinin ise yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Katılımcıların araştırmaya katılımında gönüllülük prensibi dikkate alınmış, anket formunun hazırlanmasında ve verilerin toplanmasında çevrim içi araçlardan (Google Forms) yararlanılmıştır.

⁴⁹ Dirk van Dierendonck, “Servant Leadership: A Review and Synthesis,” *Journal of Management* 37, (Eylül 2010): 1228-1261.

⁵⁰ Cantürk Caner, Bakko Mehmet Bozaslan ve Merve Serbest, “Rusya Lideri Vladimir Putin’i Politik Psikoloji Penceresinden Okumak,” *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 65, (Temmuz 2020): 245-264.

⁵¹ Durmuş Yörük ve Süleyman Dünder, “Türkiye’deki Yerel Yöneticilerin Benimsedikleri Liderlik Tarzlarına Göre Boyun Eğici Davranışlarının İncelenmesi,” *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 25, (Temmuz 2011): 93-106.

⁵² Recep Kılıç, Belma Keklik ve Harun Yıldız, “Dönüştürücü, Etkileşimci ve Tam Serbesti Tanıyan Liderlik Tarzlarının Örgütsel Sessizlik Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma,” *Yönetim ve Ekonomi Dergisi* 21, (2014): 249-268.

Tablo 1. Sosyodemografik Özelliklerin Dağılımı

		n	%
Cinsiyet	Kadın	103	51,5
	Erkek	97	48,5
Yaş	18-25	49	24,5
	26-35	63	31,5
	36-45	48	24,0
	46-55	40	20,0
Eğitim durumu	Ortaokul	2	1,0
	Lise	32	16,0
	Ön lisans	15	7,5
	Lisans	94	47,0
	Lisansüstü	57	28,5
Sosyo-ekonomik düzeyi	Düşük	21	10,5
	Orta	155	77,5
	Yüksek	24	12,0

Veri Toplama Araçları

Çalışmada veriler, çevrimiçi anket yoluyla toplanmıştır. Katılımcılara aşağıdaki veri toplama araçları sunulmuştur:

- Demografik Bilgi Formu: Katılımcıların cinsiyeti, yaşı, kendisini temsil ettiğini düşündüğü politik kimlik, eğitim durumu, siyasi parti üyeliği ve sosyoekonomik düzeyi gibi kişisel bilgilerini içeren sorular yer almaktadır.
- Pozitif Negatif Duygu Ölçeği (PNDÖ): Watson ve arkadaşları (1988) tarafından geliştirilen ve Gençöz⁵³ tarafından Türkçeye uyarlanan bu ölçek, pozitif ve negatif

⁵³ Tülin Gençöz, "Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması," *Türk Psikoloji Dergisi* 15, (Aralık 2000): 19-26.

duygu durumunu incelemektedir. Her biri 10 maddeden oluşan pozitif (heyecanlı, güçlü, hevesli, gururlu, uyanık, ilhamlı, kararlı, aktif, ilgili, dikkatli) ve negatif (sıkıntılı, mutsuz, suçlu, ürkmüş, düşmanca, asabi, utanmış, sinirli, tedirgin, korkmuş) duygu boyutları bulunmaktadır. Ölçeğin Türkçe uyarlamasının güvenilirlik katsayıları pozitif duygu için .86 ve negatif duygu için .83 olarak tespit edilmiştir.

- Siyasi Lider Değerlendirme Ölçeği (SLDÖ): Cohen ve diğerleri (2004) tarafından siyasi liderliğe uyarlanan ve Ehrhart ve Klein (2001) tarafından karizmatik liderleri anlamak için kullanılan bu ölçek, Özkılıççı ve Mamatoğlu⁵⁴ (2020) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek, karizmatik lider, görev odaklı lider ve ilişki odaklı lider olmak üzere üç liderlik tipolojisini değerlendirmektedir. Orijinal formunun Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları karizmatik lider için .91, görev odaklı lider için .92 ve ilişki odaklı lider için .88 olarak ölçülmüştür.
- Siyasal Düşüncenin Karmaşıklığı Ölçeği (SDKÖ): Hasta tarafından bireylerin siyasal düşüncelerinin niteliğini belirlemek amacıyla geliştirilmiş, 7 basamaklı Likert tipinde 26 maddeden oluşan bir ölçektir. Ölçek; Derin Siyasal Düşünme, Yalın Siyasal Düşünme ve Birey Merkezli Siyasal Düşünme alt ölçeklerini içermektedir. Ölçeğin iki yarı güvenilirliği $r = .76$ ve iç tutarlılık katsayısı $\alpha = .84$ 'tür.
- Liderlik Stili Söylemleri: Modern liderlik kuramlarından (Etkileşimci, Dönüşümcü, Karizmatik, Stratejik ve Hizmetkar Liderlik) her biri için literatür taraması sonucunda tanımlarından hareketle 3'er aday söylem oluşturulmuştur. Bu aday söylemler, Psikoloji, Politik Psikoloji ve Siyaset Bilimi alanında uzman 5 uzmanın görüşüne sunulmuş, her bir liderlik stilini temsil eden tek bir söylem belirlenmiştir. Bu söylemler, katılımcılara sunulan anketin bir parçası olmuştur.

Araştırma Süreci

Veri toplama işlemi online anket aracılığıyla Google Forms üzerinden gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara liderlik tipolojilerinin isimleri ve tanımları belirtilmeksizin uzman görüşüyle belirlenen her bir liderlik stili söylemi ayrı ayrı sunulmuştur. Her bir söylemle birlikte Pozitif Negatif Duygu Ölçeği ve Siyasi Lider Değerlendirme Ölçeği işaretletilmiştir. Katılımcılar ayrıca Siyasal Düşüncenin Karmaşıklığı Ölçeğini ve Demografik Bilgi Formunu da doldurmuşlardır.

Veriler, 2022 Temmuz ile Eylül arasında toplanmıştır. Elde edilen verilerin analizi için SPSS v26.0 istatistik programı kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, minimum, maksimum gibi tanımlayıcı istatistiklerden faydalanılmıştır. Normallik dağılım testlerinden Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmış ve normallik varsayımları sağlandığından parametrik testlerden yararlanılmıştır. Bağımsız iki grubun ortalamaları için bağımsız örneklem t testi, ikiden fazla bağımsız grup için One-way ANOVA testi uygulanmıştır. ANOVA testi için varyans homojenliği Levene testi ile incelenmiş;

⁵⁴ Gözde Özkılıççı ve Nihal Mamatoğlu, "Siyasi Lider Değerlendirme Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması Çalışması," *Kıbrıs Türk Psikiyatrisi ve Psikoloji Dergisi* 2, (Aralık 2020): 163-170

homojenlik sağlanıyorsa Tukey HSD ve LSD, sağlanmıyorsa Tamhane çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Ölçeklerin ilişki analizi Pearson korelasyon katsayısı, güvenilirlik analizi ise Cronbach's Alpha katsayısı ile hesaplanmıştır. Tüm test sonuçları 0.05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Bulgular

Bu araştırma modern liderlik kuramları çerçevesinde seçmenlerin politik liderlik stillerine ilişkin duygu ve tutumlarını sosyo-demografik değişkenler açısından analiz etmektedir. Bulgular, liderlik stiline algılanması ve benimsenmesinde cinsiyet, yaş, politik kimlik ve eğitim düzeyi gibi faktörlerin belirleyici olduğunu göstermektedir. Çalışmanın metodolojik yaklaşımı ve elde edilen bulgular, hem demokratik süreçlerde seçmen davranışlarının anlaşılmasına hem de liderlik kuramlarının güncel bağlamda değerlendirilmesine katkı sunmaktadır.

Örneklemin Normalliği ve Analiz Yöntemi

Araştırmada kullanılan ölçek puanlarının dağılımı, Kolmogorov-Smirnov testi ile incelenmiş ve siyasi düşünce karmaşıklığı ortalama puanı dışındaki ölçütlerin normal dağılım göstermediği bulunmuştur. Bununla birlikte Tablo 2'de görüldüğü üzere basıklık (kurtosis) ve çarpıklık (skewness) değerlerinin ± 2 aralığında olması ve örneklem büyüklüğünün 30'dan fazla olması ve verilerin normal dağılıma yakınsadığı kabul edilerek parametrik testler uygulanmıştır. Bu yaklaşım, istatistiksel analizlerde güvenilirlik açısından yaygın olarak kullanılan bir uygulamadır ve normal dağılım varsayımının hafif sapmalar gösterdiği durumlarda dahi parametrik testlerin sonuçlarının geçerliliğini koruyabileceğini göstermektedir.

Tablo 2. Siyasi Lider Davranışını Değerlendirme ve Siyasi Düşünce Karmaşıklığı Ölçeğinin Normallik Dağılımı Analizi Sonuçları

	Kolmogorov Smirnov			Skewness (Çarpıklık)	Kurtosis (Basıklık)
	Test istatistiği	Sd.	p		
Etkileşimci liderlik	0,160	200	0,000	0,909	-0,147
Dönüşümcü liderlik	0,112	200	0,000	-0,824	0,347
Karizmatik liderlik	0,220	200	0,000	0,962	-0,478
Stratejik liderlik	0,125	200	0,000	-0,804	0,241
Hizmetkar liderlik	0,137	200	0,000	-0,620	-0,443
Siyasi düşünce karmaşıklığı	0,046	200	0,200*	-0,084	0,913

*p>0.05

Cinsiyet ve Liderlik Algısı

Cinsiyet değişkeni, politik liderlik stillerine ilişkin duygu ve tutumlarda anlamlı farklılıklar göstermiştir. Tablo 3'ten anlaşılacağı üzere kadın seçmenlerin dönüşümcü ve hizmetkar liderlik stillerini erkek seçmenlerden daha fazla benimsediği gözlemlenmiştir. Bu bulgu, kadın seçmenlerin demokratik, katılımcı ve iş birliğine dayalı liderlik tarzlarına yönelme eğilimlerini ortaya koymaktadır. Dönüşümcü liderlik, vizyon yaratma, motivasyon sağlama ve değişim yönetimi ile ilişkilendirilen bir stil olarak, kadın seçmenlerin politik tercihleriyle uyumlu bir özellik göstermektedir.

Tablo 3. Kişilerin Siyasi Lider Davranışını Değerlendirme ve Siyasi Düşünce Karmaşıklığı Ölçek Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırması

	Cinsiyet		t	p
	Kadın	Erkek		
	$\bar{x} \pm SS$	$\bar{x} \pm SS$		
Etkileşimci liderlik	2,14±1,13	2,24±1,26	-0,622	0,535
Dönüşümcü liderlik	3,89±0,91	3,54±1,09	2,471	0,014*
Karizmatik liderlik	2,01±1,32	2,22±1,39	-1,091	0,277
Stratejik liderlik	3,83±1,01	3,61±1,14	1,464	0,145
Hizmetkar liderlik	3,82±0,99	3,48±1,20	2,119	0,035*
Siyasi düşünce karmaşıklığı	102,99±7,07	103,69±7,99	-0,657	0,512
Bağımsız örneklem t testi, *p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001				

Öte yandan Tablo 4'te görüldüğü üzere erkek seçmenlerin hizmetkar liderliğe yönelik negatif duygularının kadınlardan anlamlı biçimde yüksek olması, cinsiyetin liderlik stillerine yönelik tutumsal farklılıkları şekillendiren önemli bir belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte cinsiyetin siyasal düşünce niteliği üzerindeki etkisine dair anlamlı bir bulguya rastlanmamıştır; bu durum, ideolojik eğilimlerin cinsiyetten bağımsız olarak şekillendiğine işaret edebilir.

Tablo 4. Kişilerin Liderlik Stillere Yönelik Söylemlerine Göre Pozitif-Negatif Duygular Ölçek Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırması

	Cinsiyet		t	p
	Kadın	Erkek		
	$\bar{x} \pm SS$	$\bar{x} \pm SS$		
Etkileşimci Liderlik				
Pozitif	1,84±0,82	1,99±0,94	-1,170	0,243
Negatif	1,59±0,69	1,72±0,84	-1,240	0,216
Dönüşümcü Liderlik				
Pozitif	2,53±1,19	2,50±1,26	0,173	0,863
Negatif	1,19±0,45	1,32±0,57	-1,846	0,066
Karizmatik Liderlik				
Pozitif	1,70±0,85	1,88±1,01	-1,342	0,181
Negatif	2,04±1,16	2,10±1,44	-0,340	0,735
Stratejik Liderlik				
Pozitif	2,47±1,24	2,36±1,25	0,650	0,516
Negatif	1,17±0,47	1,24±0,44	-1,152	0,251
Hizmetkar Liderlik				
Pozitif	2,30±1,13	2,26±1,18	0,301	0,764
Negatif	1,18±0,40	1,36±0,70	-2,212	0,036*
Bağımsız örneklem t testi, *p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001				

Yaş ve Liderlik Algısı

Yaş değişkeni, özellikle etkileşimci ve karizmatik liderlik stillerine ilişkin duygu ve tutumları etkilemektedir. Tablo 5'e göre 18-25 yaş grubundaki seçmenlerin, etkileşimci ve karizmatik liderlik stillerine yönelik pozitif duygu ortalamalarının, daha büyük yaş gruplarından anlamlı olarak yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, genç seçmenlerin liderlik algılarının duygusal temellere dayanabileceğini ve liderin kişisel karizması ile etkileşim kapasitesine duyarlılık gösterdiklerini düşündürmektedir.

Tablo 5. Kişilerin Liderlik Stillere Yönelik Söylemlerine Göre Pozitif-Negatif Duygular Ölçek Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırması

	Yaş grupları				F	p
	18 - 25	26 - 35	36 - 45	46 - 55		
	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$		
Etkileşimci liderlik						
Pozitif	2,26±1,04	1,93±0,93	1,82±0,73	1,57±0,59	4,923	0,003**
Negatif	1,71±0,83	1,62±0,67	1,7±0,81	1,58±0,8	0,285	0,836
Dönüşümcü liderlik						
Pozitif	2,66±1,31	2,42±1,2	2,54±1,2	2,48±1,21	0,367	0,777
Negatif	1,38±0,69	1,26±0,47	1,2±0,45	1,16±0,4	1,570	0,198
Karizmatik liderlik						
Pozitif	2,33±1,15	1,86±0,97	1,39±0,43	1,50±0,68	11,378	<0,001***
Negatif	1,86±1,10	2,06±1,15	2,13±1,04	2,28±1,31	1,046	0,373
Stratejik liderlik						
Pozitif	2,37±1,22	2,32±1,22	2,49±1,24	2,52±1,31	0,299	0,826
Negatif	1,22±0,41	1,26±0,59	1,16±0,35	1,14±0,38	0,738	0,511
Hizmetkar liderlik						
Pozitif	2,48±1,22	2,24±1,18	2,19±1,09	2,21±1,11	0,680	0,565
Negatif	1,39±0,70	1,26±0,44	1,19±0,48	1,23±0,68	1,126	0,340
Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) testi, *p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001						

Öte yandan Tablo 6'da görüldüğü üzere dönüşümcü, stratejik ve hizmetkar liderlik stillerinin yaş grupları arasında anlamlı farklılık göstermemesi, bu liderlik tarzlarının toplumsal olarak genel kabul gördüğünü ve yaş bağımsız olarak değerli bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 6. Kişilerin Siyasi Lider Davranışını Değerlendirme ve Siyasi Düşünce Karmaşıklığı Ölçek Puanlarının Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırması

	Yaş grupları				F	p
	18 - 25	26 - 35	36 - 45	46 - 55		
	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$		
Etkileşimci liderlik	2,66±1,32	2,26±1,23	2,07±1,05	1,64±0,89	5,964	0,001***
Dönüşümcü liderlik	3,86±0,84	3,64±1,14	3,78±0,96	3,62±1,08	0,595	0,619
Karizmatik liderlik	2,96±1,42	2,29±1,41	1,64±1,08	1,36±0,71	15,603	<0,001**
Stratejik liderlik	3,82±0,99	3,65±1,12	3,64±1,17	3,83±1,02	0,437	0,727
Hizmetkar liderlik	3,69±1,10	3,62±1,2	3,55±1,08	3,79±1,02	0,388	0,762
Siyasi düşünce karmaşıklığı	103,49±8,97	102,87±6,44	103,21±7,46	104,00±7,46	0,193	0,901
Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) testi, *p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001						

Politik Kimlik ve Liderlik Stil Tercihleri

Araştırma, politik kimliğin liderlik algısı üzerinde belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Tablo 7'ye göre muhafazakâr ve muhafazakâr-milliyetçi kimliğe sahip seçmenler, karizmatik liderliğe yönelik pozitif tutum sergilemişlerdir.

Tablo 7. Kişilerin Liderlik Stillerine Yönelik Söylemlerine Göre Pozitif-Negatif Duygular Ölçek Puanlarının Politik Kimliklerine Göre Karşılaştırması

	Politik Kimlik								F	p
	Muhafazakâr	Sosyal demokrat	Liberal	Türk milliyetçisi	Muhafazakâr-Milliyetçi	Sosyal demokrat-Liberal	Sosyal ist	Kemal ist		
	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$		
Etkileşimci liderlik										
Pozitif	1,93±0,87	1,87±0,83	1,88±0,78	2,2±1,09	1,99±0,99	1,79±0,83	1,62±0,5	1,79±0,89	0,735	0,643
Negatif	1,67±0,73	1,59±0,58	1,58±0,88	1,84±1,06	1,61±0,69	1,61±0,81	1,98±0,92	1,32±0,52	1,020	0,418
Dönüşümcü liderlik										
Pozitif	2,36±1,19	2,64±1,15	2,47±0,99	2,5±1,28	2,58±1,41	2,52±1,37	2,9±1,2	2,37±1,18	0,399	0,902
Negatif	1,27±0,52	1,2±0,42	1,23±0,36	1,46±0,81	1,28±0,51	1,11±0,23	1,11±0,33	1,29±0,64	1,047	0,400
Karizmatik liderlik										
Pozitif	1,91±0,96	1,61±0,66	1,66±0,88	1,87±1,08	2,28±1,24	1,44±0,52	1,37±0,55	1,81±1,06	2,331	0,026*
Negatif	1,77±0,92	2,52±1,20	2,23±1,23	2,01±1,29	1,71±0,82	2,26±1,37	2,37±1,16	2,00±1,27	2,022	0,054
Stratejik liderlik										

Pozitif	2,21±1,2 3	2,66±1 ,25	2,67±1 ,04	2,14±1, 21	2,4±1,24	2,37±1 ,28	2,85±1 ,34	2,45±1 ,32	0,8 87	0,5 18
Negatif	1,19±0,3 3	1,18±0 ,39	1,09±0 ,26	1,29±0, 51	1,32±0,53	1,04±0 ,09	1,11±0 ,23	1,33±0 ,98	1,1 20	0,3 52
Hizmetkar liderlik										
Pozitif	2,23±1,1 8	2,52±1 ,14	2,26±1 ,07	2,16±1, 01	2,27±1,16	1,99±1 ,12	2,62±1 ,49	2,19±1 ,16	0,6 55	0,7 09
Negatif	1,29±0,5 1	1,13±0 ,27	1,16±0 ,29	1,59±1, 06	1,3±0,56	1,21±0 ,43	1,21±0 ,59	1,19±0 ,38	1,6 55	0,1 22
Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) testi, *p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001										

Bununla birlikte, Tablo 8'e göre stratejik liderlik tercihinde en yüksek puanlar, Türk milliyetçisi ve liberal kimliğe sahip katılımcılardan elde edilmiştir. Sosyalist seçmenlerin dönüşümcü liderliği, sosyal demokratların ve liberal görüşlülerin ise dönüşümcü ve hizmetkar liderlik stillerini benimsemesi, ideolojik değerler ile liderlik algısı arasındaki örtüşmeyi göstermektedir. Örneğin, sosyal demokratların hizmetkar liderliği benimsemesi, sosyal demokrasinin çoğulculuk, demokratik devlet, eşitlik ve sosyal devlet anlayışı gibi temel ilkeleriyle uyumludur.

Tablo 8. Kişilerin Siyasi Lider Davranışını Değerlendirme ve Siyasi Düşünce Karmaşıklığı Ölçek Puanlarının Politik Kimliklerine Göre Karşılaştırması

	Politik Kimlik								F	p
	Muhafazakâr	Sosyal demokrat	Liberal	Türk milliyetçisi	Muhafazakâr- Milliyetçi	Sosyal demokrat- Liberal	Sosyalist	Kemalist		
	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$	$\bar{X} \pm SS$		
Etkileşimci liderlik	2,54±1, 35	1,81± 0,86	2,10± 0,92	2,43±1 ,43	2,33±1, 28	1,84± 0,84	1,63± 0,80	2,36± 1,35	2,1 83	0,037 *
Dönüşümcü liderlik	3,56±1, 05	3,81± 1,06	3,80± 0,80	3,70±1 ,14	3,80±0, 98	3,67± 1,03	3,95± 0,50	3,76± 1,21	0,3 59	0,925

Karizmatik liderlik	2,62±1,41	1,22±0,58	1,43±0,74	2,85±1,52	3,04±1,41	1,50±0,75	1,37±0,83	1,87±1,28	10,502	<0,001****
Stratejik liderlik	3,60±1,13	3,83±0,99	4,02±0,74	4,05±1,10	3,64±1,10	3,301,25	3,94±0,83	3,69±1,12	1,154	0,331
Hizmetkar liderlik	3,64±1,19	3,91±1,00	3,27±0,91	3,74±1,09	3,45±1,13	3,36±1,25	3,86±1,02	3,85±1,05	0,981	0,446
Siyasi düşünce karmaşıklık	4,38±1,14	3,99±0,80	4,07±0,46	4,49±0,90	4,02±0,97	4,11±0,79	4,11±0,78	4,22±0,97	0,478	0,850
Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) testi, *p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001										

Genel Değerlendirme

Tablo-9'da görüldüğü üzere araştırmamızın genel bulguları, modern liderlik kuramları açısından seçmenlerin liderlik stillerine yönelik algılarını ve tutumlarını sosyo-demografik değişkenler ışığında anlamlandırmaya imkân sağlamaktadır. Cinsiyet, yaş ve politik kimlik gibi değişkenler, liderlik stiline benimsenmesinde belirleyici rol oynarken, eğitim düzeyi ve siyasal düşünce karmaşıklığı gibi faktörler daha karmaşık ve dolaylı etkiler gösterebilir. Bulgular, demokratik süreçlerde liderlik stiline algılanmasının sadece politik içerikle değil, aynı zamanda sosyal ve demografik bağlamla da ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu perspektif hem siyaset bilimi literatürüne hem de liderlik çalışmalarına katkı sunan, kapsamlı ve çok boyutlu bir analiz çerçevesi oluşturmaktadır.

Tablo 9. Liderlik Stilleri ve Sosyo-Demografik Değişkenler

Liderlik Stili	Cinsiyet Eğilimi	Yaş Eğilimi	Politik Kimlik Eğilimi
Dönüşümcü Liderlik	Kadın>Erkek	Yaş farkı yok (tüm yaşlar benzer)	Sosyalist>Sosyal Demokrat>Liberal>Muhafazakâr-Milliyetçi
Hizmetkar Liderlik	Kadın>Erkek	Yaş farkı yok	Sosyal Demokrat>Sosyalist>Kemalist
Karizmatik Liderlik	Belirgin cinsiyet farkı yok	18-25>36-55	Muhafazakâr/Muhafazakâr-Milliyetçi>Sosyal Demokrat/Liberal/Sosyalist
Etkileşimci Liderlik	Belirgin cinsiyet farkı yok	18-25>46-55	Muhafazakâr>Diğerleri
Stratejik Liderlik	Belirgin cinsiyet farkı yok	Yaş farkı yok	Türk Milliyetçisi/Liberal>Sosyal Demokrat/Sosyalist/Kemalist

Kaynak: (Bu tablo yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Tablo, kadın seçmenlerin dönüşümcü ve hizmetkar liderlik stillerini erkeklerden daha fazla benimsediğini göstermektedir. Bu durum, kadın seçmenlerin demokratik katılım, iş birliği ve toplumsal sorumluluk gibi değerleri öne çıkaran liderlik tarzlarına yatkın olduğunu desteklemektedir. Diğer liderlik stillerinde cinsiyetler arası anlamlı fark gözlenmemesi, bu stillerin daha genel ve toplumsal olarak kabul gören özellikler taşıdığını düşündürmektedir. Genç seçmenlerin (18-25) karizmatik ve etkileşimci liderlik stillerine olumlu tutumları, yaş ile duygusal ve rasyonel liderlik algılarının farklılaştığını göstermektedir. Gençlerin liderlik algısı daha çok duygusal bağlamlyken orta yaş gruplarının (36-55) daha ölçülü ve rasyonel değerlendirme yaptığı görülmektedir. Dönüşümcü, stratejik ve hizmetkar liderliklerde yaş farkının gözlenmemesi, bu stillerin toplumsal kabul görmüş ve yaş bağımsız liderlik özellikleri içerdiğini göstermektedir. Politik kimlik, liderlik stiline tutumlarını belirlemede en etkili değişkenlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Muhafazakâr ve muhafazakâr-milliyetçi seçmenler karizmatik liderliği, sosyalist seçmenler dönüşümcü liderliği, sosyal demokratlar ise hizmetkar liderliği tercih etmektedir. Bu sonuçlar, ideolojik değerler ile liderlik tarzları arasında belirgin bir örtüşme olduğunu ve seçmenlerin liderlik tercihlerini politik kimlikleri üzerinden şekillendirdiğini göstermektedir. Tablo, modern liderlik kuramlarının seçmen bazında algılanmasını net biçimde ortaya koymaktadır. Dönüşümcü ve hizmetkar liderlik stilleri daha çok demokratik ve katılımcı değerlere yönelen seçmenler tarafından benimsenirken, karizmatik ve stratejik liderlik daha çok muhafazakâr ve milliyetçi kimliklerle ilişkilidir. Etkileşimci liderlik ise genç seçmenlerin güçlü duygusal ve sosyal bağ kurma eğilimlerini yansıtmaktadır.

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırma, modern liderlik kuramları bağlamında Türk seçmenlerinin politik liderlik stillerine duygu ve tutumlarının incelenmesi amacıyla Türkiye politik psikoloji literatüründe öncü bir çalışma olarak öne çıkmaktadır. Elde edilen bulgular, seçmenlerin liderlik algılarının yalnızca ideolojik tercihlerden değil, aynı zamanda derinlemesine psikolojik faktörlerden de etkilendiğini ortaya koymaktadır. Liderlik stilleri, seçmenlerin duygusal tepkilerini yönlendirmekte ve politik tercihler üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Araştırmanın örnekleme, siyasi düşünce karmaşıklığı ortalama puanı dışındaki ölçek puanları normal dağılım göstermese de basıklık ve çarpıklık değerlerinin ± 2 arasında olması ve örneklem hacminin 30'dan fazla olması nedeniyle normal dağıldığı kabul edilerek parametrik testler kullanılmıştır. Bu da bulguların güvenilirliğini artırmaktadır.

Örneklemin belirlenmesinde ise oy kullanma yetkisine sahip 18 yaşından büyük kişiler dikkate alınmıştır. Böylece 18 yaşından büyük kişilerden çevrimiçi anket yoluyla tesadüfi örneklem kullanılarak toplanan veri seti, kontrol sorularını doğru yanıtlayan 200 katılımcı ile sınırlı kalmıştır. Bu sayı, Türk seçmenin tamamına yönelik genellenebilirlik potansiyelini kısıtlamaktadır. Ayrıca, veri toplama işleminin online anket aracılığıyla gerçekleştirilmesi, özellikle sosyoekonomik açıdan tüm popülasyon katmanlarına erişimde sınırlılık yaratabilmektedir.

Temel Bulguların Değerlendirilmesi ve Tartışması

Liderlik Stillere Yönelik Duygular ve Tutumlar:

Araştırma, genel olarak seçmenlerin dönüşümcü, stratejik ve hizmetkâr liderlik stillerine yönelik belirgin şekilde daha çok pozitif duygulara sahip olduğunu göstermiştir. Bu liderlik stilleri, siyasi lider davranışını değerlendirme ölçeğinde de en yüksek puanları almıştır (stratejik liderlik 3.73, dönüşümcü liderlik 3.72, hizmetkâr liderlik 3.65). Bu bulgu, toplumda liderlik stillerine bakış açısında bir dönüşüm yaşandığını, seçmenlerin artık lider ile takipçi arasında karşılıklı ve doğrudan bir ilişkiyi daha fazla tercih ettiğini düşündürmektedir. Bu durum, eski çağ ve Orta Çağ düşünürlerinin savunduğu, liderin otoriteyi elinde bulundurması ve olağanüstü yeteneklerini göstermesi gerektiği klasik liderlik profiline de ters düşen bir bulgudur.

Öte yandan karizmatik liderlikte ise çoğunluğun negatif bir duygu durumuna sahip olduğu görülmüştür. Bu sonuç, Türkiye gibi karizmatik liderlerin önemli bir etki yarattığı düşünülen bir coğrafyada, günümüz seçmen profilinin karizmatik liderliğe ilişkin beklentilerinde daha rasyonel tutumlara yöneldiğini gösterebilir. Karizmatik liderliğin, katılımcıların siyasi tercihlerinde daha çok stres ve kızgınlık gibi negatif duygu durumlarını yansıtmaması, Weber'in tanımladığı güçlü duygusal bağ ve doğüstü güçlere inanma özelliklerinin artık eskisi kadar etkili olmayabileceğini işaret etmektedir. Dönüşümcü liderliğe yönelik olan yüksek pozitif duygu durumu, seçmenlerin yenilenmeyi, değişimi ve organizasyonları ileriye taşıyacak lider beklentisini yansıtmaktadır.

Sosyodemografik Özelliklere Göre Farklılıklar:

Kadın seçmenlerin dönüşümcü liderlik ve hizmetkâr liderlik puanları, erkek seçmenlerin puanlarından anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Bu, kadın katılımcıların bu liderlik tipolojilerini benimsemesiyle, bu stillerin demokratik liderlik özelliklerini taşımasıyla, benzer niteliktedir. Erkek seçmenlerin ise hizmetkâr liderliğe yönelik negatif duygu ortalama puanı daha yüksek çıkmıştır. Cinsiyetin siyasal düşünce niteliğine etkisi bulunamamıştır.

18-25 yaş arasındaki seçmenlerin etkileşimci liderlik ve karizmatik liderlik stillerine yönelik pozitif duygu ve değerlendirme puanları anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Bu durum, gençlerin karizmatik liderle ilişkili duygularının, rasyonel gerekçelerden çok duygusal temellere dayanabileceğini düşündürmektedir. Gençlerin etkileşimci, babacan ve gelecek için umut veren, demokratik, otoriter yapıdan uzak liderlik anlayışını benimsediğine dair önceki çalışmalar da bu bulgularla örtüşmektedir. Dönüşümcü, stratejik ve hizmetkâr liderlik stillerinin yaş ve cinsiyet değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermemesi, bu stillerin toplumda genel olarak itibar gördüğü ve önemsendiği anlamına gelebilir.

Muhafazakâr ve muhafazakâr-milliyetçi kimliğe sahip seçmenler, karizmatik liderlik stillerine pozitif duygu ve yüksek değerlendirmelerle yaklaşırken bu durumun Türkiye'deki yirmi yıllık siyasi konjonktür ve karizmatik liderlik yapısıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir. Buna karşılık, sosyal demokrat, sosyalist ve Kemalist görüşlü seçmenlerin hizmetkâr liderliği en fazla benimseyen grup olduğu görülmüştür. Bu bulgu, sosyal demokrasinin "çoğulculuk, demokratik devlet, eşitlik, sosyal devlet anlayışı, hak ve özgürlük" gibi ilkeleriyle hizmetkâr

liderlik özelliklerinin örtüşmesi nedeniyle güçlü bir şekilde desteklenmektedir. Sosyalist görüşlülerin dönüştürücü, Türk milliyetçileri ve liberallerin ise stratejik liderliği benimsemesi, politik kimliklerin liderlik tercihleri üzerindeki psikolojik ve ideolojik yönelimlerini açıkça ortaya koymaktadır.

Siyasi parti üyeliği olmayan seçmenler, dönüştürücü, stratejik ve hizmetkâr liderlik stillerine daha pozitif duyguyla yaklaşırken etkileşimci ve karizmatik liderlik stillerine negatif duygular sergilemişlerdir. Buna karşın siyasi parti üyeliği olan kişilerin etkileşimci ve karizmatik liderlik stillerini daha yüksek oranda benimsediği görülmüştür. Bu durum, parti üyelerinin mevcut parti liderlerine yönelik duygusal bağlarının ve ideolojik uyumlarının liderlik tercihlerini etkileme gücünü göstermektedir.

Sosyoekonomik düzey ile liderlik stilleri algıları veya siyasal düşünce karmaşıklığı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu durum, anket formundaki ekonomik parametrelerin daha detaylı olmamasından kaynaklanabilir.

Katılımcıların siyasal düşünce karmaşıklığı ortalama puanı orta düzeyde bulunmuştur. Bu, araştırmaya katılanların siyaseti analiz etme ve siyasal meseleleri düşünme konusunda belirli bir niteliğe sahip olduğunu göstererek, bulguların güvenilirliğini artırmaktadır. Ancak siyasal düşünce karmaşıklığı ile liderlik stillerine yönelik pozitif-negatif duygular ve siyasal lider davranışını değerlendirme arasında anlamlı bir korelasyon saptanamamıştır.

Bu araştırma, seçmenlerin liderlik algılarının yalnızca ideolojik tercihlerden değil, aynı zamanda psikolojik faktörlerden de etkilendiği ana perspektifini desteklemektedir. Duygularımız ve tutumlarımız, liderlik stillerini değerlendirme ve politik kararlar alma süreçlerinde önemli yönlendiricilerdir. Özellikle kadın seçmenlerin ve parti üyesi olmayanların dönüştürücü ve hizmetkâr liderliğe yönelimi, toplumda kapsayıcı, adil, hizmet odaklı ve empati kurabilen liderlik anlayışına olan ihtiyacı vurgulamaktadır. Öte yandan, muhafazakâr/milliyetçi seçmenlerin ve parti üyelerinin karizmatik/etkileşimci liderliğe duyduğu bağlılık, duygusal ve ideolojik aidiyetin politik tercihler üzerindeki güçlü etkisini bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Politik liderlik meselesi, toplumu yakından ilgilendiren önemli bir alandır ve Türkiye’de Politik Psikoloji çalışmalarının artması gerekmektedir. Gelecekte yapılacak çalışmalarda aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi önerilmektedir:

- Kültürlerarası Karşılaştırmalı Analizler: Bu çalışma Türkiye bağlamında öncü olsa da bulguların evrenselliğini sınamak ve farklı kültürlerdeki liderlik algılarıyla karşılaştırmak için uluslararası karşılaştırmalı analizlerin yapılması önerilmektedir.
- Daha Kapsamlı Örneklemeler: Katılımcı sayısının artırılması, daha homojen ve genellenebilir sonuçlar elde edilmesine yardımcı olacaktır. Ancak anket süresinin uzamaması için ölççeklerin daha kısa ve odaklı olması önemlidir.
- Politik Liderlik Tanımlarına Odaklanma: Literatürdeki liderlik tanımlamalarının çoğunlukla örgütsel, endüstriyel veya eğitsel bakış açısıyla sunulduğu göz önüne alındığında, politik liderlik tercihlerinin kendine özgü faktörlerini inceleyen bilimsel çalışmaların artırılması büyük önem taşımaktadır.
- Genç Seçmen ve Karizmatik Liderlik Algısı: Çalışmanın bulguları, kamuoyundaki “yeni seçmenlerin karizmatik lider istemediği” söylemlerinin aksine, 18-25 yaş arası

katılımcıların karizmatik liderliğe olumlu yaklaştığını göstermiştir. Bu, gençlerin kendileriyle iletişim kurabilen, hizmetkâr ve etkileşimci nitelikleri de barındıran karizmatik liderlik tipolojilerini tercih ettiği anlamına gelebilir. Gelecek araştırmalarda bu nüansın derinlemesine incelenmesi faydalı olacaktır.

- Ekonomik Parametrelerin Detaylandırılması: Sosyo-ekonomik düzeyin etkisinin bulunmamasının anket yapısından kaynaklanabileceği göz önüne alınarak, gelecek çalışmalarda ekonomik parametrelerin daha ayrıntılı sorularla ölçülmesi önerilir.

Tüm bu sonuçlar, demokrasinin güçlü ve sağlıklı işleyebilmesi için siyasi liderlerin, halkın yerine kendilerini koyabilen, toplumla etkili bir iletişim kuran, fedakarlıkta bulunan, şefkatli, insan ve bilgi odaklı, dürüst, öngörü sahibi, sabırlı ve merhametli liderlik uygulamalarını benimsemeleri gerektiğini ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

- Adorno, Theodor W., Else Frenkel-Brunswik, Daniel Levinson, ve Nevitt Sanford. *The Authoritarian Personality*. New York: Harper & Brothers, 1950.
- Akyüz, Mahmut. "Stratejik liderlik," *Stratejik Yönetim Araştırmaları Dergisi 1*, (Mart 2018): 45-66.
- Arıboğan, Deniz Ülke. "Politik karar, tutum ve davranışlarımızı bireyselden toplumsala uzanan bir yelpazede anlama ve açıklama kılavuzu olarak politik psikoloji," *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2*, (Mayıs 2020): 37-62.
- Arnhart, Larry. *Platon'dan Rawls'a siyasi düşünce tarihi*. İstanbul: Adres Yayınları, 2008.
- Baker, Ulus. *Kanaatlerden imajlara: Duygular sosyolojisine doğru*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.
- Balay, Refik., Ahmet Kaya ve Reyhan Geçdoğan Yılmaz. "Eğitim yöneticilerinin hizmetkâr liderlik yeterlikleri ile farklılıkları yönetme becerileri arasındaki ilişki," *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi 4*, (Nisan 2014): 229-249.
- Bass, Bernard. *Leadership and Performance Beyond Expectations*. New York: Free Press, 1985.
- Bektaş, Çetin. "Liderlik yaklaşımları ve modern liderden beklentiler," *Selçuk Üniversitesi Akşehir Meslek Yüksekokulu Sosyal Bilimler Dergisi 2*, (Haziran 2016): 43-53.
- Breuilly, John. "Max Weber, Charisma and Nationalist Leadership," *Nations and Nationalism 17*, (Mayıs 2011): 477-499.
- Burns, James MacGregor. *Leadership*. New York: Harper & Row, 1978.
- Caner, Cantürk, Bakko Mehmet Bozaslan ve Merve Serbest. "Rusya lideri Vladimir Putin'i politik psikoloji penceresinden okumak," *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 65* (Temmuz 2020): 245-264.
- Conger, Jay A., Rabindra N. Kanungo, ve Sanjay T. Menon. "Charismatic Leadership and Follower Effects," *Journal of Organizational Behavior 21*, (Kasım 2000): 747-767.
- Cottam, Martha L., Elena Mastors ve Thomas Preston. *Introduction to Political Psychology*. New York: Routledge, 2015.
- Çetin, Halis ve Levent Görüşük. *Siyaset psikolojisi*. Ankara: Orion Yayınevi, 2015.
- Dadi, Mehmet. "Sokrates yönteminin kullanılarak Mol kavramı ve Avagadro sayısının öğretilmesi," Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2013.
- Dal, Lokman ve Sıtkı Çorbacıoğlu. "Hizmetkar liderlik davranışları ve lider-üye etkileşimi ilişkisi: Bir devlet üniversitesi üzerine araştırma," *Süleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences 19*, (Aralık 2014): 287-310.

- Dikmen, Bahar. "Liderlik kuramları ve dönüştürücü liderlik kuramının çalışanların örgütsel bağlılık algıları üzerindeki etkisine yönelik uygulamalı bir araştırma," Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, 2012.
- Erhan, Çağrı ve Ersin Embel. "Türk dış politikasında karar vericileri yönlendiren yapısal faktörler," *Bilgi* 72, (Kış 2015): 145-170.
- Erişen, Cengiz. "The Political Psychology of Turkish Political Behavior: Introduction by the Special Issue Editor." *Turkish Studies* 14 (2013): 1-12. <https://doi.org/10.1080/14683849.2013.766978>
- Erişen, Cengiz. *Political Behavior and the Emotional Citizen: Participation and Reaction in Turkey*. New York: Palgrave Macmillan. 2018.
- Ertürk, Ebru ve Şükran Gökçe. "Türkiye'de stratejik liderlik alanında hazırlanmış lisansüstü tezlerin incelenmesi," *Business & Management Studies: An International Journal* 7, (Ağustos 2019): 165-82.
- Fiedler, E. F., ve M. M. Chemers. *Improving Leadership Effectiveness*. New York: John Wiley & Sons, 1984.
- Fiedler, J. H. "Organizational Loyalty," *Business & Professional Ethics Journal* 11, (1992): 71-90.
- Fromm, Erich. *Escape from Freedom*. New York: Farrar & Rinehart, 1941.
- Genau, Hanna A., Gerhard Blickle, Nora Schütte ve James A. Meurs. "Machiavellian Leader Effectiveness," *Journal of Personnel Psychology* (2021): 1-10.
- Goleman, Daniel. *Working with Emotional Intelligence*. New York: Bantam Books, 1998.
- Hassabis, Demis, ve Eleanor. A. Maguire. "The Construction System of the Brain," *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences* 364, (Mayıs 2009): 1263-1271.
- İdeis, A. E. "Siyasal iletişimde liderlerin retorik stratejileri: Yeni Zelanda Başbakanı'nın, camilerde ibadet edenlerin teröristler tarafından öldürülmesinden sonraki konuşmasının üç ikna kanıtına göre analizi," *İletişim ve Medya Bilimleri* 50 (2021).
- Kirel, Çiğdem. "Liderlik davranış biçimleri konusuna yeni bir yaklaşım: Karizmatik liderlikten dönüşümsel liderliğe," *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1, (2001).
- Kılıç, Recep, Belma Keklik ve Harun Yıldız. "Dönüştürücü, etkileşimci ve tam serbesti tanıyan liderlik tarzlarının örgütsel sessizlik üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik bir araştırma," *Yönetim ve Ekonomi Dergisi* 21, (2014): 249-268.
- Klaussner, Sonja. "Trust and Leadership: Toward an Interactive Perspective," *Journal of Change Management* 12, (Kasım 2012): 417-439.
- Körösenyi, András. "The Theory and Practice of Plebiscitary Leadership: Weber and the Orbán Regime," *East European Politics and Societies* 33, (Eylül 2019): 280-301.
- Lewin, Kurt, Ronald Lippitt ve Ralph K. White. "Patterns of Aggressive Behavior in Experimentally Created 'Social Climates.'" *Journal of Social Psychology* 10 (2), (1939): 271-299.
- Machiavelli, Niccolò. *Discourses on the First Decade of Titus Livius*. Bowland Classics Publication, 2009.
- Martinich, Aloysius. *The Two Gods of Leviathan: Thomas Hobbes on Religion and Politics*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
- Özkılıççı, Gözde., ve Nihal Mamatoğlu. "Siyasi Lider Değerlendirme Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması Çalışması," *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi* 2, (Aralık 2020): 163-170.
- Post, Jerrold M. "Narcissism and the Charismatic Leader-Follower Relationship." *Political Psychology* 7 (4), (1986): 675-688.
- Solak, Nihan., ve Nebi Sümer. "Politik sistem algısı ve duygular," *Siyaset Psikolojisi* içinde, 201-218. Ankara: Nobel Yayınları, 2015.

- Tülin Gençöz. “Pozitif ve Negatif Duygu Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması,” *Türk Psikoloji Dergisi* 15, (Aralık 2000): 19-26.
- van Dierendonck, Dirk. “Servant Leadership: A Review and Synthesis,” *Journal of Management* 37, (Eylül 2010): 1228-1261.
- Vecchio, R. P. “Situational Leadership Theory,” *Journal of Applied Psychology* 72 (3), (August 1987): 444.
- Vera, Daniela, ve Mary Crossan. “Strategic Leadership and Organizational Learning,” *The Academy of Management Review* 29, (Nisan 2004): 222-240.
- Volkan, Vamık D. *Blind Trust: Large Groups and Their Leaders in Times of Crisis and Terror*. Charlottesville: Pitchstone Publishing, 2004.
- Winter, David G. *Personality and Political Behavior*. New York: Springer, 2013.
- Wright, K., L. Rowitz, A. Merkle, W. M. Reid, G. Robinson, B. Herzog, ... ve E. Baker. “Competency Development in Public Health Leadership,” *American Journal of Public Health* 90, (Ağustos 2000): 1202-1207
- Yammarino, Francis. J., ve Bernard M. Bass. “Transformational Leadership and Multiple Levels of Analysis,” *Human Relations* 43, (Ekim 1990): 975-995.
- Yörük, Durmuş ve Süleyman Dünder. “Türkiye’deki yerel yöneticilerin benimsedikleri liderlik tarzlarına göre boyun eğici davranışlarının incelenmesi,” *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 25, (Temmuz 2011): 93-106.
- Yörük, Serpil. “Üniversite öğrencilerinde öfke ve saldırganlığı etkileyen duygu ve düşünceler ile ilişkili faktörler,” *Jaren* 6, (Aralık 2020): 561-570.

